

38 Hadisə, Yaxud Erməni Vandalizmi Barədə Sənədli Proza



Rövsən AĞAYEV

Beləliklə, yazıçı Hüseynbala Miralimovun 2021-ci ilin mart ayında işiq üzü görmüş "Şərəfsizlik tarixi, yaxud Vernadski prospektində" kitabının sonuncu səhifəsində də bu gün oxuyub çevirdim. Bu müddətdə gözəlrim ötürüldükdən bütöv bir tarixi dövr keçdi, burada təsvir olunan bir çox insan taleləri ilə tanış oldum.

İlk növbədə qeyd etmək lazımdır ki, kitab çoxsaylı hadisələri ohatə edir və real hadisələrə zəngin olan nohəng və dərin bir dünyanı əks etdirən çoxşaxəli və mürəkkəb bir mənzərə təsviri yaradır. Burada əksini tapan hadisələr canlı şəkillər kimi təsvir olunmuş, insanların psixoloji siması verilmişdir.

Əsərinin ən diqqətə colb edən möziyyətlərindən biri misli görünməmiş erməni qəddarlığının danılmaz faktları və tarixi sənədlər əsasında, müəllifin ədəbi umumiləşdirmələri və dolğun bədii təsvirləri vasitəsilə oxuculara təqdim olunmasıdır. Non-fiksiyon janrında qələmə alınmış bu sənədli prozada müəllif Osmanlı imperiyası dövründən müasir dövrümüzdə qədr ermənilərin törətdikləri vandalizm əməllərini, qanlı terror aktlarını sistemləşdirib bədii ensiklopediya formasında tərtib edib.

Eyni zamanda müəllifin erməni vəhşilikləri barədə mülahizələri uyğun materialın seçilməsində və qurulmasında, eləcə də hadisələrin dəyərlandırilməsində özünü qabarıq şəkildə göstərir. Oxucunun mühakiməsinə əvvəllər təklif olunanları əhəmiyyətli dərəcədə tamamlayan, tez-tez onları tamamilə alt-üst edən hadisələrin tamamlanmış versiyası təqdim olunur.

Müəllif publisistik üslubdan geniş istifadə edərək, kitabda həm uzaq keçmiş, həm də müasir dövrə aid konkret faktları əks etdirən 38 hadisəni təsvir etmişdir. Bu hadisələr isə osason tarix boyunca qonşu xalqlara qarşı törədilən erməni vəhşətindən bəhs edir. Hadisələrin hamısı şahidlər ifadələrinə,

sonodlora, habelə müəllifin öz xatirələrinə osaslanır.

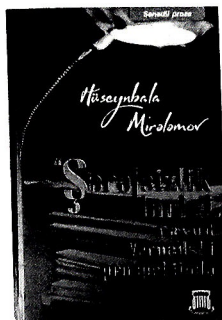
Əlbəttə, kitabda təsvir olunan 38 hadisənin hər birinin mahiyyəti barədə tözdən danışmaq fikrində deyiləm. Lakin sadəcə olaraq bu hadisələri oxumaq və tanış olmaq çox maraqlıdır və bununla belə, həmin hadisələrin təsvir olunduğu bözi başlıqların adlarını sadalamaq istərdim: "Qandan qorxmaq" (2-ci hissə), "Qədimdən qədimlik" xülyəsi" (9-cu hissə), "Bunlar başları itiriblər" (15-ci hissə), "Məşhurlar erməniləri niyə söyüb" (16-cı hissə), "Müəllifdən: Cənab Morqentaunun qurbanları" (19-cu hissə), "Van üsyanı" (20-ci hissə), "Böyük Ermənistan" savaşınn başlanğıcı" (21-ci hissə), "1918-ci il Bakı qırğını" (27-ci hissə), "Vermaxta sədaqət" (32-ci hissə), "Mişsa və Raisa" (34-cü hissə) və nohayət "Körpə qatilləri" (38-ci hissə). Yəqin ki, kitabın sadalanan hissələrinin adları belə müəllifin toxunduğu mövzuların necə geniş və dərin olması haqqında tam təsəvvür yaratmağa imkan verir. Buna görü de düşünürom ki, bu əsər həm mövzu, həm janr, həm də tarixi bəzə nəzər salmaq baxımından oxucular üçün maraqlı olacaq.

Kitabın 39-cu hissəsində müəllifin son sözü verilir və burada onun fikir və mühakimələri yekunlaşır, qeyd olunur ki, ermənilərin törətdikləri vəhşilik əməlləri "Yüz illərdir ki, qulaqları döng edən bir milliyəti yola verənlərə, onların qəlbini qırmaq istəməyənlərə, noticədə onların havadarlarına çevrilənlərə isə bir ittihamdır. Bu tarix həm bizim ayılma, bir daha qəflət yuxusuna getməmə, hər zaman ayıq-sayıq qalma tariximiz olmalıdır. Çünki tarixin bir ümüdü xüsusiyyəti de onun tokrarlanmağa meyilliyidir".

Boli, erməni vəhşətlerini unutmamaq, erməni vandalizmi haqqında həqiqətləri gələcək nəsillərə çatdırmaq vacibdir. Bizim xalq bundan sonra səhv etməyə ixtiyarı yoxdur.

Bu əsərin indi yaradılması və oxucuların mühakiməsinə təqdim olunması da təsadüfi deyildir. Əsərdə əsas moşqə topraqları müvəqqəti de olsa işğal edilmiş insanların keçirdiyi iztirablar, bəzən zamanın ədalətsizliyindən doğan giley, şikayət motivləri deyil, başlıca xətt doğma yurdunu, VƏTƏN topraqlarını erməni qosbkarlarından öz qətiyyəti və sarsılmaz gücü ilə azad etməli xalqımızın haqq və ədalətə sarsılmaz inamını torənnüm etməkdir, gələcəyə aparan bir örmək yolunu göstərməkdir.

Əsəri diqqətlə oxuduqdan sonra bir müddət özünü müəllif düşüncələrinin təsiri altında hiss edirdim. Diqqəti ni başqı bir səmtə yönəldə, hətta tamam fərqli bir işlə de moşqla ola bilirdim, lakin şüurunda iradendəkirolə yanaşı,



ayrı-ayrı epizodlar və səhnələr, fikirlər və ifadələr ortaya çıxır, belə bir əsərin yazılmasının əsil məqsədi daha aydın nəzərə çarpır, müəllif tərəfindən ailə mənərlərdə gizlədilmiş və ilk baxışda diqqətdən konarda qalan bir çox mətləblər sanki yemidən ortaya çıxır və gözəlrimiz qarşısında canlanır.

Və əgər oxucu bu kitabı indi oline silah verildi və bu silahın hər zaman "mübarizə aparmaq və axtarmaq, tapmaq və təslim etməmək, bütünlə yalanları təkzib etmək və həqiqətə nail olmaq" məqsədlərinə nail olmağa yönəldiyi duyğusu ilə oxuyub bağlayarsa, deməli, müəllif özünü əsil məqsədinə çatmışdır. Və əgər bu silah həyat mübarizəsində onun üçün faydalı olarsa, deməli, bu sənədli nəsrin oxunması ona fayda gətirmişdir.

Nohayət, yekun söz əvəzi. "Şərəfsizlik tarixi, yaxud Vernadski prospektində" kitabında təsvir olunan hadisələri bir daha təhlil edərək, istər-istəmədən özünə-özünə sual verməli olursan: nə üçün Qarabağda 30 ilə yaxın davam edən hərbi konfliktə diqqət yetirmək Avropanın hüquq müdafiəsi təşkilatlarına bu qədər çətin olub. Eyni zamanda, düşünürom ki, Kosovada, Əfqanıstanda, Suriyada və İraqdakı hərbi əməliyyatların işğaldırılması ilə bağlı sayısız-hesabsız təndiq seminarlar təşkil edən Qərb mətbuatı nə üçün birinci və ikinci Qarabağ müharibəsinin səbəblərinə və ermənilərin törətdikləri vandalizm əməlləri, qanlı terror aktları barədə həqiqətlərə bu qədər az diqqət yetirirlər. Bunlar akademik suallar deyillər. Axi beynəlxalq təşkilatlar vaxtında və lazımı səviyyədə bu münəşiqə və onun səbəbləri ilə maraqlansaydılar, çoxlu insanların həyatlarını xilas etmək, onların çökədikləri əzab-əziyyətlərə, iztirablara son qoymaq olardı.

Bir şey də şübhəsizdir, xarici mətbuatın və Avropanın bir sıra hüquq müdafiə təşkilatlarının bu münəşiqəyə belə laqeyd və birtərəfli münasibəti nə keçmişdə Azərbaycan topraqlarının beynəlxalq hüquqa zidd olaraq işğal edilməsinin qarşısını alınmasında, nə də bu gün Ermənistanın hərbi qüvvələrinə tərəfindən sərhəddə törədilən çoxsaylı provakasiyaların dayandırılmasında, sabit sülhün əldə edilməsinə xidmət edir. Nəcə deyərək, "Qərbin susqunluğuna sülhü məhv edir".

Bolkə Qərbin bu mövzu barədə kifayət qədər məlumatı yoxdur! Ona görü de Azərbaycan Yazıçılar Birliyinin sədri Anarın bu kitabı yazdığı "Ön söz" de qeyd etdiy kimi, bu əsərin rus, ingilis, hətta erməni dilinə tərcümə olunması çox faydalı olardı. Düşünürom ki, burada əlavə şərhə ehtiyac yoxdur.